

НАЦІОНАЛЬНА ТА МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

DOI : 10.33274/2079-4819-2024-80-1-49-57

JEL : H56

УДК 339.9

Бочарова Ю. Г.,
доктор екон. наук,
професор

Донецький національний університет економіки і
торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: bocharova@donnuet.edu.ua

Іщенко О. В.

Інститут економіки промисловості НАН України,
м. Київ, Україна,
ishchenko_o@donnuet.edu.ua

Білаковська А. Д.,
здобувач вищої освіти

Донецький національний університет економіки і
торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна
e-mail: bilakovska_ad@donnuet.edu.ua

ДЕТЕРМІНАНТИ РІВНЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У 2010-2022 РР.

UDC 339.9

Bocharova Yu. H.,
Grand PhD in Economic sciences,
Professor

Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National
University of Economics and Trade,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: bocharova@donnuet.edu.ua

Ishchenko O. V.

Institute of Industrial Economics,
National Academy of Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine,
ishchenko_o@donnuet.edu.ua

Bilakovska A. D.,
Student

Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National
University of Economics and Trade,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: bilakovska_ad@donnuet.edu.ua

DETERMINANTS OF EXTERNAL ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE IN 2010-2022

Мета. Мета дослідження полягає у аналізі рівня економічної безпеки в цілому та зовнішньоекономічної безпеки України у 2010-2021 рр. зокрема, ідентифікації факторів-дестимуляторів та факторів-стимуляторів зовнішньоекономічної безпеки у 2010-2022рр.

Методи. У процесі дослідження використано такі методи та прийоми пізнання: аналіз та синтез, індукція та дедукція (для обґрунтування комплементарного взаємозв'язку між економічною та зовнішньоекономічною безпекою); аналізу рядів динаміки (для ідентифікації стану та тенденцій, що притаманні показникам економічної та зовнішньоекономічної безпеки України); статистичний (для розрахунку середніх значень інтегральних та комплексних показників економічної та зовнішньоекономічної безпеки України у 2010-2022 рр.); табличний (для наочного представлення фактографічних даних щодо рівня та динаміки економічної та зовнішньоекономічної безпеки України у 2010-2021 рр. та 2010-2022 рр. відповідно).

Результати. На основі проведеного дослідження рівня економічної безпеки в цілому та зовнішньоекономічної безпеки України у 2010-2021 рр. зокрема встановлено, що протягом періоду, що аналізується, рівень економічної безпеки України становив в середньому 40%, зовнішньоекономічної безпеки – 35%, що відповідає небезпечному стану. При цьому під зовнішньоекономічною безпекою запропоновано розуміти стан захищеності національних економічних інтересів країни у сфері зовнішньоекономічних відносин, що ґрунтується на здатності країни забезпечувати стійке економічне зростання та підвищення добробуту населення у довгостроковій перспективі; захищати свої національні ресурси та ринки від зовнішніх загроз; впливати на світові економічні процеси та відстоювати свої інтереси на міжнародній арені. Ідентифіковано, що факторами-дестимуляторами зовнішньоекономічної безпеки України у 2010-2022 рр. були: високий рівень відкритості економіки; специфіка експортно-імпорتنих операцій – вартісні обсяги експорту суттєво перевищували вартісні обсяги імпорту, спостерігався високий рівень фокусування на одному географічному напрямі – одному зовнішньоторговельному партнері, одному товарі; низький рівень переробки товарів та спеціалізація на торгівлі сировинними товарами із низьким рівнем переробки; низький рівень завантаженості транзитних потужностей газотранспортної та нафтотранспортної системи; достатньо високий рівень імпортозалежності; недостатній рівень диверсифікації економіки. Визначено, що незважаючи на відсутність факторів-стимуляторів зовнішньоекономічної безпеки країни протягом 2010-2022 рр. протягом періоду, що аналізується, спостерігалися такі позитивні тенденції: зниження відкритості національної економіки, зниження рівня зовнішньоторговельної залежності України від провідних країн-партнерів, зниження рівня залежності обсягів експорту країни від провідного товару (товарної групи).

Ключові слова: економічна безпека України, зовнішньоекономічна безпека України, фактори-стимулятори, фактори-дестимулятори, загрози, зовнішня торгівля.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку теорії та практики забезпечення економічної безпеки країни, з огляду на поглиблення процесів інтернаціоналізації, суттєвий вплив зовнішньоекономічної діяльності на соціально-економічний розвиток та зростання держав, однією із найважливіших складових економічної безпеки є зовнішньоекономічна безпека.

Ураховуючи комплементарний зв'язок між економічною та зовнішньоекономічною безпекою, оцінка стану, визначення особливостей забезпечення зовнішньоекономічної безпеки є актуальним завданням для всіх, без виключення, країн, зокрема України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню сутності, умов, особливостей забезпечення економічної та зовнішньоекономічної безпеки країни присвячено роботи таких вчених, як Акімова Л.М.[1], Матвійчук Н.М. [2], Марутян Р.Р.[3], Грінченко А.Ю.[4], Григорова-Беренда Л.І.[5], Кваша С.М., Павленко О.В., Вакуленко В.Л.[6] тощо. Так, Акімовою Л.М. визначено теоретико-методологічні основи державного

управління забезпеченням економічної безпеки держави, зокрема України; здійснено діагностику умов забезпечення економічної безпеки інструментами державного управління; розроблено концептуальні засади державного забезпечення економічної безпеки в Україні [1]. Матвійчук Н.М. проведено термінологічний аналіз поняття «зовнішньоекономічна безпека», визначено показники зовнішньоекономічної безпеки, проаналізовано стан зовнішньоекономічної безпеки України у 2010-2012 рр.; визначено пріоритетні завдання державної політики щодо забезпечення зовнішньоекономічної безпеки [2]. Марутян Р.Р. ідентифіковано сутність та принципи забезпечення економічної та зовнішньоекономічної безпеки; проаналізовано стан зовнішньоекономічної безпеки України у 2010-2019 рр. [3]. Грінченко А.Ю. визначено теоретико-методичні засади та розроблено практичні рекомендації щодо забезпечення економічної безпеки України в процесі євроінтеграції, обґрунтовано значення та роль зовнішньоекономічної безпеки як важливої складової економічної безпеки та

одного із найважливіших напрямів її забезпечення [4]. Григоровою-Берендою Л.І. обґрунтовано взаємозв'язок економічної та зовнішньоекономічної безпеки; проведено аналіз найбільш авторитетних підходів до розуміння сутності поняття «зовнішньоекономічна безпека»; подано авторське трактування зовнішньоекономічної безпеки; визначено основні зовнішньоекономічні загрози держави [5]. Квашою С.М., Павленко О.В., Вакуленко В.Л. здійснено оцінку зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни, ідентифіковано проблеми та перспективні напрями подальшого розвитку зовнішньоекономічної діяльності як основи забезпечення зовнішньої безпеки [6].

Незважаючи на вагомий внесок наукової спільноти у розвиток теорії та практики забезпечення економічної безпеки в цілому, зовнішньоекономічної безпеки зокрема багато аспектів цієї актуальної та важливої теми досліджені фрагментарно, потребують уваги наукової спільноти та

подальшого розвитку. Одним таких аспектів, що становить сьогодні значний науковий та практичний інтерес, є аналіз значення, рівня та особливостей зовнішньоекономічної безпеки України у 2010-2022 рр.

Мета статті. Мета дослідження полягає у аналізі рівня економічної безпеки в цілому та зовнішньоекономічної безпеки України у 2010-2021 рр. зокрема, ідентифікації факторів-дестимуляторів та факторів-стимуляторів зовнішньоекономічної безпеки у 2010-2022 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз динаміки показників економічної безпеки України у 2010-2021 рр. (табл. 1) дає підстави стверджувати, що протягом періоду, що аналізується:

1. Рівень економічної безпеки України становив в середньому 40%, що відповідає небезпечному стану. Найвище значення зафіксовано у 2018 році (48%), найнижче - у 2014 році (45%) (табл.1).

Таблиця 1

Рівень економічної безпеки інтегральний та за окремими складовими, %*
(складено та розраховано авторами на основі даних [8-10])

Назва показника	Коефіцієнт вагомості	Роки							
		2010	2012	2014	2016	2018	2020	2021	2010-2021
Виробнича	0,1218	50	49	51	58	58	56	56	6
Демографічна	0,0913	47	45	45	46	41	40	37	-10
Енергетична	0,1148	35	34	45	58	54	49	52*	17
Зовнішньоекономічна	0,1095	35	24	32	35	36	41	42	7
Інвестиційно-інноваційна	0,1089	34	36	30	30	31	30	26*	-8
Макроекономічна	0,1224	38	39	33	39	39	44	41	3
Продовольча	0,1007	90	93	94	92	90	86	88	-2
Соціальна	0,1013	57	64	57	56	59	63	61	4
Фінансова	0,1294	42	47	40	38	44	40	41	-1
Інтегральний показник	-	46	46	45	48	48	48	47*	1

* Оцінка за 2021 рік є попередньою, здійснена на основі наявних даних за індикаторами економічної безпеки. Оцінка інтегрального показника рівня економічної безпеки України за підсумком 2022 року не може бути здійснена через відсутність в органів державної статистики можливості забезпечити збір, аналіз та поширення статистичної інформації в умовах введення в Україні воєнного стану (згідно з Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженням Законом України від 24.02.2022 № 2102, та з урахуванням норм Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 03.03.2022 № 2115-IX).

2. Найбільше значення для забезпечення економічної безпеки країни відіграють такі її складові, як фінансова безпека, макроекономічна безпека, виробнича безпека, енергетична безпека, зовнішньоекономічна безпека; нижчими - інвестиційно-інноваційна безпека, соціальна безпека, продовольча безпека та демографічна безпека.

3. Серед складових економічної безпеки порівняно кращими значеннями характеризувалася виробнича безпека – в середньому 54%, продовольча безпека – в середньому 90% та соціальна безпека – в середньому 60%. Найнижчими значеннями (високим рівнем небезпеки) характеризувалися: інвестиційно-інноваційна складова – в середньому 27,3%, зовнішньоекономічна складова – в середньому 35%, макроекономічна складова – в середньому 39% та енергетична складова – в середньому 39,3%. За іншими складовими, для порівняння, спостерігалися такі усереднені значення: демографічна складова – в середньому 43%, фінансова складова – в середньому 42%.

4. Спостерігалось підвищення рівня безпеки за такими складовими економічної безпеки, як виробнича безпека (+6%),

енергетична безпека (+17%), зовнішньоекономічна безпека (+7%), макроекономічна безпека (+3%), соціальна безпека (+4%); зниження – демографічна безпека (-10%), інвестиційно-інноваційна безпека (-8%), продовольча безпека (-2%), фінансова безпека (-1%).

Таким чином, у 2010-2021 рр. для України був характерний високий рівень як економічної, так і зовнішньоекономічної небезпеки. При цьому під зовнішньоекономічною безпекою доцільно розуміти стан захищеності національних економічних інтересів країни у сфері зовнішньоекономічних відносин, що ґрунтується на здатності країни забезпечувати стійке економічне зростання та підвищення добробуту населення у довгостроковій перспективі; захищати свої національні ресурси та ринки від зовнішніх загроз; впливати на світові економічні процеси та відстоювати свої інтереси на міжнародній арені.

Як свідчить аналіз даних джерел [7-10], у 2010-2022 рр.:

Рівень зовнішньоекономічної безпеки становив в середньому 35%, підвищувався повільно – лише на 7% за 12 років (табл.2).

Таблиця 2

**Індикатори зовнішньоекономічної безпеки України
(складено та розраховано авторами на основі даних [8-10])**

Назва показника	Роки								
	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022	avg*	2010-2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Зовнішньоекономічна безпека	35	24	32	35	36	41	н/д	33,8	н/д
Відкритість економіки (відношення обсягу експорту та імпорту товарів та послуг до ВВП), %	95,8	102,6	101,5	105,5	99,1	79,0	87,7	95,9	-8,1
Коефіцієнт покриття експортом імпорту (відношення між обсягами експорту та імпорту товарів та послуг), разів	0,94	0,86	0,93	0,88	0,84	0,96	0,69	0,9	-0,25
Питома вага провідної країни-партнера в загальному обсязі експорту товарів, %	26,1	25,6	18,2	9,9	7,7	14,4	15,1	16,7	-11
Питома вага провідної країни - партнера в загальному обсязі імпорту товарів, %	36,7	32,9	23,3	13,1	14,1	15,3	15,7	21,6	-21

Питома вага провідного товару (товарної групи) в загальному обсязі експорту товарів, %	28,8	22,6	23,9	19,9	21,0	19,1	20,6	22,3	-8,2
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Питома вага провідного товару (товарної групи) за виключенням енергетичного імпорту у загальному обсязі імпорту товарів, %	7,5	8,6	9,0	11,9	11,3	11,2	9,5	9,9	2
Питома вага сировинного та низького ступеня переробки експорту (промисловості) у загальному обсязі експорту товарів, %	76,0	74,0	80,7	83,8	84,5	84,9	87,5	81,6	11,5
Частка імпорту у внутрішньому споживанні країни, %	19,7	21,9	20,9	22,9	22,3	16,8	н/д	17,8	н/д
Індекс світової торгівлі (умов торгівлі) ціновий	106,7	89,0	96,4	99,8	99,5	105	70,9	95,3	-35,8
Завантаженість транзитних потужностей нафтотранспортної системи, %	36,0	26,0	26,8	24,7	23,8	23,3	н/д	22,9	н/д
Завантаженість транзитних потужностей газотранспортної системи, %	55,2	47,2	34,8	46,1	48,6	31,3	11,4	39,2	-43,8

* avg – середнє значення показників за 2010-2022 рр.

Факторами-дестимуляторами зовнішньоекономічної безпеки України у 2010-2022 рр. були:

високий рівень відкритості економіки – в середньому 94,3%, що призводило до підвищення рівня вразливості країни до зовнішніх шоків. Однак, разом із тим, у 2010-2022 рр. рівень відкритості економіки суттєво знизився – на 8,1%. Так, якщо у 2010 році рівень відкритості національної економіки становив 95,8%, то у 2022 році – 87,7%. основними причинами зниження рівня відкритості національної економіки, що спостерігався у 2010-2021 рр. були: анексія Криму росією у 2014 році (втрата значної частини експортного потенціалу України, порушення торговельних зв'язків з Кримом); війна на сході України з 2014 року (значні руйнування інфраструктури, скорочення обсягів виробництва та експорту, а також відток іноземних інвестицій); зростання протекціонізму в світі (у 2010-2022 рр. багато країн світу почали вдаватися до протекціоністських

заходів, що ускладнює доступ українських товарів до іноземних ринків);

специфіка експортно-імпорتنих операцій – експорт суттєво був меншим за імпорт (коефіцієнт покриття експортом імпорту в середньому становив 0,9), при цьому протягом періоду, що аналізується, ситуація стабільно погіршувалася – спостерігалось зниження коефіцієнту покриття експортом імпорту на 0,25, а отже і збільшення негативного сальдо зовнішньої торгівлі України);

високий рівень фокусування на одному географічному напрямі – одному зовнішньоторговельному партнері (питома вага провідної країни-партнера в загальному обсязі експорту товарів, питома вага провідної країни-партнера в загальному обсязі імпорту товарів), одному товарі (питома вага провідного товару (товарної групи) в загальному обсязі експорту товарів, питома вага провідного товару (товарної групи) за виключенням енергетичного імпорту у загальному обсязі імпорту товарів). У 2010-

2022 рр. питома вага країни-партнера України в загальному обсязі експорту товарів в середньому становила 16,1%, питома вага провідної країни - партнера в загальному обсязі імпорту товарів – 20,8%, що свідчить про високий рівень фокусування зовнішньоторговельних відносин країни на окремі країни-партнери і, як наслідок, значних ризиків пов'язаних із провадженням зовнішньоторговельної діяльності, урахувавши перманентні геополітичні (війни, санкції, блокади тощо) та геоекономічні трансформації (зміними політичної та економічної ситуації в країні-партнері, наприклад, запровадження торгових бар'єрів, девальвація валюти, політична нестабільність; зміними кон'юнктури світового ринку, наприклад, коливання цін на сировину, зміна попиту на експортні товари України тощо). Незважаючи на суттєві ризики, що були притаманні протягом 2010-2022 рр. зовнішньоторговельній діяльності країни, урахувавши середні значення питомої ваги провідної країни-партнера в зовнішній торгівлі України, у 2010-2022 рр. ситуація трохи покращилася – рівень залежності від провідної країни-партнера суттєво скоротився. Це свідчить про те, що країна стає більш стійкою до зовнішніх шоків та має більші можливості для розвитку зовнішньої торгівлі. Однак, рівень концентрації зовнішньої торгівлі України на одній країні все ще залишається досить високим. Так, якщо у 2010 році питома вага провідної країни-партнера в загальному обсязі експорту товарів становила 26,1%, то у 2022 році – 15,1% - зменшення становило 11%, питома вага провідної країни - партнера в загальному обсязі імпорту товарів у 2010 році становила 36,7%, то у 2022 році – 15,7%, зменшення становило – 21%. Питома вага провідного товару (товарної групи) в загальному обсязі експорту товарів України у 2010-2022 рр. становила в середньому 22,1%, а питома вага провідного товару (товарної групи) за виключенням енергетичного імпорту у загальному обсязі імпорту товарів – 10%. Разом із тим протягом періоду, що аналізується, питома вага провідного товару (товарної групи) в загальному обсязі експорту товарів України зменшилася на 8,2%, а питома вага провідного товару (товарної групи) за виключенням енергетичного імпорту у

загальному обсязі імпорту товарів збільшилася на 2%;

низький рівень переробки товарів та спеціалізація на торгівлі сировинними товарами із низьким рівнем переробки (питома вага провідного товару (товарної групи) за виключенням енергетичного імпорту у загальному обсязі імпорту товарів). Так, у 2010-2022 рр. питома вага сировинного та низького ступеня переробки експорту (промисловості) у загальному обсязі експорту товарів становила в середньому 82,3 %, частка імпорту у внутрішньому споживанні країни – 17,7%, індекс світової торгівлі (умов торгівлі) ціновий – 98,3. При цьому протягом періоду, що аналізується, питома вага сировинного та низького ступеня переробки експорту (промисловості) у загальному обсязі експорту товарів збільшилася на 11,5%, частка імпорту у внутрішньому споживанні країни – зменшилася на 2%, індекс світової торгівлі (умов торгівлі) ціновий – на 35,8, що є певним індикатором рецесії;

завантаженість транзитних потужностей газотранспортної та нафтотранспортної системи; достатньо високий рівень імпортозалежності - частка імпорту у внутрішньому споживанні країни. Так, протягом 2010-2022 рр. завантаженість транзитних потужностей газотранспортної системи становила в середньому 37,2%, а нафтотранспортної системи – 22,9%. При цьому протягом періоду, що аналізується, як завантаженість транзитних потужностей нафтотранспортної системи, так і завантаженість транзитних потужностей газотранспортної системи суттєво знизилися. Так, протягом 2010-2022 рр. завантаженість транзитних потужностей нафтотранспортної системи знизилася більше, ніж на 10%, завантаженість транзитних потужностей газотранспортної системи – на 43,8%. Як результат, протягом періоду, що аналізується спостерігалася зменшення транзитних доходів; зниження геополітичного впливу України. Частка імпорту у внутрішньому споживанні країни протягом 2010-2022 рр. становила в середньому 20,75%, зменшилася протягом 2010-2020 рр. на 2%;

недостатній рівень диверсифікації економіки (Україна залишається залежною від експорту сировини та аграрної продукції, що робить її економіку вразливою до коливань світових цін).

Фактори-стимулятори зовнішньоекономічної безпеки країни протягом 2010-2022 рр. виявлено не були. Разом із тим, як було зазначено вище, у 2010-2022 рр. спостерігалися такі позитивні тенденції: зниження відкритості національної економіки, зниження рівня зовнішньоторговельної залежності України від провідних країн-партнерів, зниження рівня залежності обсягів експорту країни від провідного товару (товарної групи).

Висновки. Таким чином, у 2010-2021 рр. рівень економічної безпеки України становив в середньому 40%, зовнішньоекономічної безпеки – 35%, що відповідає небезпечному стану.

Визначено, що під зовнішньоекономічною безпекою доцільно розуміти стан захищеності національних економічних інтересів країни у сфері зовнішньоекономічних відносин, що ґрунтується на здатності країни забезпечувати стійке економічне зростання та підвищення добробуту населення у довгостроковій перспективі; захищати свої національні ресурси та ринки від зовнішніх загроз; впливати на світові економічні

процеси та відстоювати свої інтереси на міжнародній арені.

Установлено, що факторами-дестимуляторами зовнішньоекономічної безпеки України у 2010-2022 рр. були: високий рівень відкритості економіки; специфіка експортно-імпортних операцій – вартісні обсяги експорту суттєво перевищували вартісні обсяги імпорту, спостерігався високий рівень фокусування на одному географічному напрямі – одному зовнішньоторговельному партнері, одному товарі; низький рівень переробки товарів та спеціалізація на торгівлі сировинними товарами із низьким рівнем переробки; низький рівень завантаженості транзитних потужностей газотранспортної та нафтотранспортної системи; достатньо високий рівень імпортозалежності; недостатній рівень диверсифікації економіки.

Визначено, що незважаючи на відсутність факторів-стимуляторів зовнішньоекономічної безпеки країни протягом 2010-2022 рр. протягом періоду, що аналізується, спостерігалися такі позитивні тенденції: зниження відкритості національної економіки, зниження рівня зовнішньоторговельної залежності України від провідних країн-партнерів, зниження рівня залежності обсягів експорту країни від провідного товару (товарної групи).

Список літератури

1. Акімова Л. М. Механізми державного управління забезпеченням економічної безпеки в Україні: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2018. 323 с.
2. Матвійчук Н. М. Зовнішньоекономічна безпека України в умовах кризових явищ. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153580586.pdf>.
3. Марутян Р. Зовнішньоекономічна безпека як ключова складова економічної безпеки України. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/4035/4057>.
4. Грінченко А. Ю. Удосконалення механізмів забезпечення економічної безпеки України: теорія, методологія, практика. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/hrynenko_dissertation.pdf.
5. Григорова-Беренда Л. І. Зовнішньоекономічна безпека: сутність та загрози. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2010-2_0-pages-39_46.pdf.
6. Кваша С. М., Павленко О. М., Вакуленко В. Л. Наукові засади розвитку зовнішньоекономічної діяльності в контексті міжнародних відносин України в умовах воєнного стану. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-6>.
7. Національний інститут стратегічних досліджень. Актуальні виклики та

- загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. URL: <http://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/executive-1.pdf>
8. Рішення РНБО України «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>.
 9. Показники економічної безпеки. URL: https://www.dostup.pravda.com.ua/request/118243/response/387368/attach/4/1.pdf?cookie_passthrough=1.
 10. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>.

References

1. Akimova, L. M. (2018). *Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia zabezpechenniam ekonomichnoi bezpeky v Ukraini: monohrafiia* [State management mechanisms for ensuring economic security in Ukraine: monograph]. Kyiv, Tsentr uchbovoi literatury Publ., 323 p.
2. Matviichuk, N. M. (2014). *Zovnishnoekonomichna bezpeka Ukrainy v umovakh kryzovykh yavlyshch* [External economic security of Ukraine in the conditions of crisis phenomena] Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/153580586.pdf>.
3. Marutian, R. (2022). *Zovnishnoekonomichna bezpeka yak kliuchova skladova ekonomichnoi bezpeky Ukrainy* [External economic security as a key component of the economic security of Ukraine] Available at: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/4035/4057>.
4. Hrinenko, A. Yu. (2021). *Udoskonalennia mekhanizmv zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Improvement of mechanisms for ensuring economic security of Ukraine: theory, methodology, practice] Available at: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/hrynenko_dissertation.pdf.
5. Hryhorova-Berenda, L. I. (2010). *Zovnishnoekonomichna bezpeka: sutnist ta zahrozy* [Foreign economic security: essence and threats] Available at: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2010-2_0-pages-39_46.pdf.
6. Kvasha, S. M., Pavlenko, O. M. & Vakulenko, V. L. (2024). *Naukovi zasady rozvytku zovnishnoekonomichnoi diialnosti v konteksti mizhnarodnykh vidnosyn Ukrainy v umovakh voiennoho stanu* [Scientific foundations of the development of foreign economic activity in the context of Ukraine's international relations under martial law] Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-6>.
7. National Institute for Strategic Studies (2023). *Aktualni vyklyky ta zahrozy ekonomichnii bezpetsi Ukrainy v umovakh voiennoho stanu* [Actual challenges and threats to the economic security of Ukraine in the conditions of martial law] Available at: <http://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/executive-1.pdf>
8. National Security and Defense Council of Ukraine (2021), resolution "On the Strategy of Economic Security of Ukraine for the period until 2025". Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>.
9. *Pokaznyky ekonomichnoi bezpeky* [Indicators of economic security] Available at: https://www.dostup.pravda.com.ua/request/118243/response/387368/attach/4/1.pdf?cookie_passthrough=1.
10. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013), order "On approval of Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine". Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>.

Objective. The objective of the present study is to analyze the level of economic security in general and foreign economic security of Ukraine in 2010-2021, in particular, to identify disincentive factors and stimulators of foreign economic security in 2010-2022.

Methods. The following methods and techniques of cognition are applied: analysis and synthesis, induction and deduction (to justify the complementary relationship between economic and foreign economic security), analysis of series of dynamics (to identify the state and trends inherent in indicators of economic and foreign economic security of Ukraine), tabular (for visual presentation of factual data on the level and dynamics of economic and foreign economic security of Ukraine in 2010-2021 and 2010-2022, respectively).

Results. On the basis of the conducted study of the level of economic security in general and external economic security of Ukraine in 2010-2021, in particular, it is determined that during the period under the analysis, the level of economic security of Ukraine was on average 40%, foreign economic security – 35%, which corresponds to a dangerous state. At the same time, foreign economic security is proposed to be considered as the state of protection of the country's national economic interests in the field of foreign economic relations, which is based on the country's ability to ensure sustainable economic growth and increase the welfare of the population in the long term; protect their national resources and markets from external threats; influence world economic processes and defend their interests in the international arena. It is identified that the factors stimulating foreign economic security of Ukraine in 2010-2022 were: high level of openness of the economy; the specifics of export-import operations – the value of exports significantly exceeded the value of imports, a high level of focus on one geographical direction was observed – one foreign trade partner, one product; low level of processing of goods and specialization in trade in raw goods with a low level of processing; low level of utilization of the transit capacities of the gas transportation and oil transportation system; sufficiently high level of import dependence; insufficient level of diversification of the economy. It is determined that despite the lack of factors stimulating the country's foreign economic security during 2010-2022, the following positive trends are observed during this period: decrease in the openness of the national economy, decrease in the level of foreign trade dependence of Ukraine on leading partner countries, decrease in the level of dependence on export volumes countries from the leading product (product group).

Key words: economic security of Ukraine, foreign economic security of Ukraine, stimulating factors, destimulating factors, threats, foreign trade.

Надійшла до редакції: 19.03.2024